

SCRIITORI ÎN CORESPONDENȚĂ CU VAIDA-VOEVOD

Corespondența personalităților, documente inedite din existența lor, alături de alte surse istorice, aduce informații demne de luat în seamă, dezvăluie trăsăturile firii, pe care nu le-am fi bănuțit, ale unor nume sonore.

Biblioteca Județeană „George Barițiu” din Brașov păstrează Fondul Vaida-Voevod, alcătuit din scrisori, donat de Valeria Căliman în anul 1991. Gestul nu produce mirare. Cei doi se cunoșteau, se vizitau, îi lega o prietenie bazată pe aceleași opțiuni politice. Valeria Căliman, fiica cărturarului patriot Valeriu Braniște, era un intelectual-reper al Brașovului. Vaida-Voevod, figură proeminentă a vieții politice și culturale a Transilvaniei, cât și a României Mari, a purtat corespondență cu politicieni și scriitori, dovadă a prestigiului de care s-a bucurat în epocă, fie ca membru în Consiliul Dirigent, fie în calitate de Președinte al Camerei Deputaților și Președinte al Consiliului de Miniștri sau lider al Partidului Național Român din Transilvania și apoi al Partidului Național Țărănesc. Sunt câteva din funcțiile politice prin care a servit Țara. Pe de altă parte, era legat de Brașov și sentimental. Urmase două clase la Gimnaziul Românesc Gr. Or. din Brașov (viitorul Liceu „Andrei Șaguna”), iar în 1901 se căsătorește cu Elena Safrano, fiica unor bogați negustori greci din oraș.

De amintit că un segment din *Fondul* luat în discuție, cel politico-istoric, bogat în numărul de piese, a fost valorificat. Este vorba de volumul *Corespondență. George Moroiu – Alexandru Vaida-Voevod. 1895-1934*, ediție îngrijită și note de Ruxandra Nazare și Daniel Nazare, prefață de Gheorghe Iancu (Ed. Argonaut, Cluj-Napoca, 2011).

Corespondențele de la o seamă de scriitori nu au fost date uitării. Din contră, expuse într-o expoziție realizată de Cristina Palaș, redactor la revista „Astra”, eveniment găzduit de Biblioteca Județeană din Brașov.

Pentru a înțelege conținutul unor epistole, pe care dorim să le înfățișăm parțial acum, adoptând criteriul alfabetic – celelalte, în numărul viitor al revistei –, vom apela la scurte date biografice ale emitenților, scriitori intrați în istoria literară, fiecare cu o personalitate distinctă.

Trei episoade semnate de **Ion Agârbiceanu** sunt păstrate în această arhivă. Prima, datată 1922, are antetul ziarului „Patria” din Cluj, Organul Partidului Național. Cunoscut ca scriitor, Ion Agârbiceanu nu a rămas departe de politică. Ca membru al P.N., a reprezentat această formațiune politică în Parlament, iar în perioada 1919-1925 a fost director al ziarului amintit. În această ultimă calitate își arată nemulțumirea în scrisoarea amintită față de „ideea înființării unui comitet de direcție”, mergând până la a-l ruga pe Vaida să-l desărcineze de conducere și să rămână simplu redactor. În celelalte două scrisori, datate Cluj, 13.X.1936 și respectiv Cluj, 7.XII.1936 descoperim, dincolo de cuvinte, însușiri din omul moral, ca o prelungire a unui concept vizibil în prozele sale. În volumul *Mărturisiri* spune: „Am admirat pe cei puternici de voință, m-am simțit neînsemnat în fața spiritelor mari, am fost pătruns de bunătatea, dreptatea, cinstea descoperită la alții”. Enumerarea trăsăturilor caracterizează felul cum se dezvăluie în scrisoare. Acum nu vorbește scriitorul, ci părintele copleșit de temeri. De fapt, scriitorul îi cere *Domnului Președinte* o favoare, văzută ca o jertfă pentru familie: să-i găsească un angajament stabil la Societatea de Radio, „cu un salariu lunar fix”, fiului său Nicolae, absolvent al Conservatorului din Cluj și al Școlii Cantorum din Paris, unde l-a avut profesor pe César Franck. Studii care îl îndreptățesc să aspire la acest post. Rămâne dezarmat și tulburat de atitudinea lui Pamfil

Șeicar, căruia îi ceruse ajutor: „a început să zbiere și să dea cu pumnul în masă”. Ion Agârbiceanu exclamă cu amărăciune: „nici sub unghiuri nu mi-a bătut cu pumnul în masă”. În al treilea mesaj îi mulțumește binefăcătorului: „vă rămân foarte obligat pentru bunătatea ce mi-ați arătat”.

În anul 1911, I.L. Caragiale expediază din Germania patru corespondențe – o felicitare, două cărți poștale și o scrisoare – lui Herr sau Domnului Doktor, amintind de profesia destinatarului, deoarece Vaida-Voevod era medic. Adresarea este cât se poate de cordială. Cum explică Șerban Cioculescu relația de amiciție în *Caragialiana*: scriitorul (Caragiale n.n.) „dintre ardeleni preferă ca mai apropiați de mentalitatea «regățeană» pe Al. Vaida-Voevod, pe atunci medicul curant al românilor la Karlsbad, «causeur» încântător” (Editura Eminescu, 1977, p.221). Într-adevăr, la adresa destinatarului, pe una din cartoline, este trecut Karlsbad. În ceea ce privește scrisoarea, ea are atașată o bucată de hârtie de calc, „o schiță” după proba de fotografie în care apare Caragiale și Coșbuc, fotografie ce va face carieră literară. Reproducem integral epistola, deoarece ea explică într-un fel povestea.

Mult stimată Domnule Doktor,

Îmi pare bine că ți-am putut face o mică plăcere cu volumul meu și-ți mulțumesc pentru măgulitoarele dumitale cuvinte.

Alătur aici o schiță după proba de fotografie din care aș dori să am restul de patru exemplare. Fotograful va înțelege (ca artist inteligent ce-l știi) după distanța între cele două figuri și după atitudinea lor, care anume probă îmi trebuie reproducă.

Vă rog mult Stimate Domnule Doktor, să primiți dumneata și grațioasa dumitale Doamnă cele mai distinse salutări din partea devotatului Dumneavoastră amic.

[Semnătura]

*Multe salutări lui Coșbuc
10/22 iunie 1911*

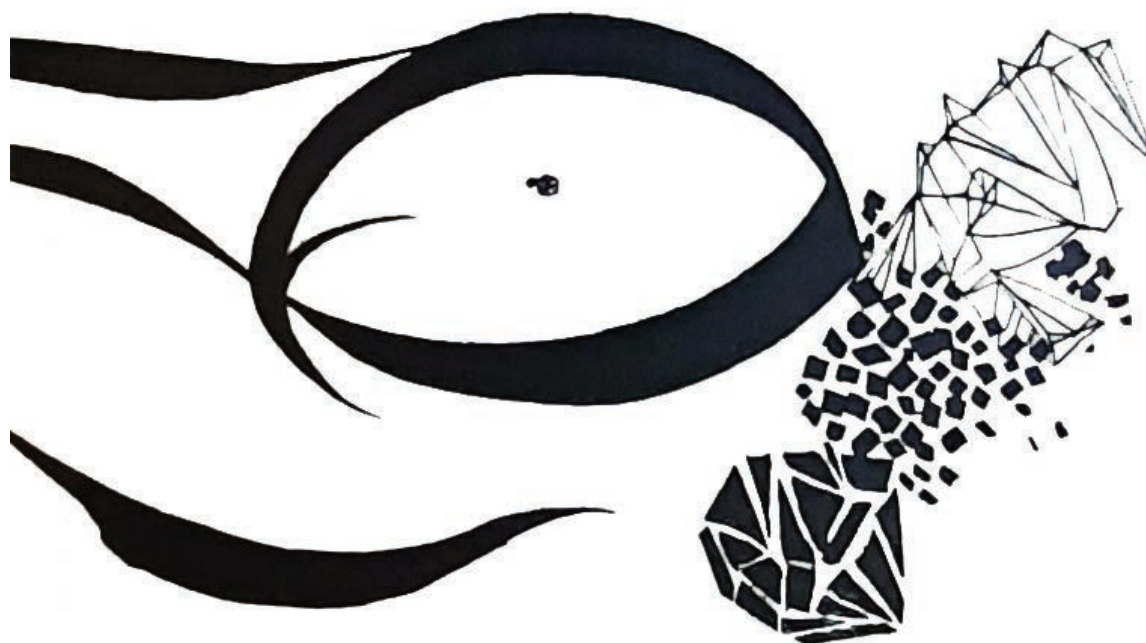
Reproducere din revista „Lucașul”, nr. 26, 1912.

În legătură cu fotografia, în aceeași *Caragialiana* citim: „În răstimp, Caragiale mai primește o scrisoare de la dr. Alexandru Vaida-Voevod, care-i trimite de la Karlsbad un exemplar mărit al unei fotografii, de la Pitran, în amintirea ceasurilor petrecute cu dânsul și cu Coșbuc, cerându-i iscălitura „spre a-i ridica și mai mult «petium affectionis»” (p.240). Scrisoarea cu pricina e datată 4 iunie 1911, deci expediată înaintea celei aflate în Fondul Bibliotecii Județene Brașov.

Sunt păstrate și trei scrisori semnate de Octavian Goga, dintre care numai una adresată lui Vaida, celelalte două lui Morariu, probabil un avocat. Aceste ultime corespondențe sunt datate 1909 și respectiv 1910, perioadă când poetul ducea în spate câteva procese de presă. Îi amintește destinatarului de „nedreptățile” care l-au ajuns și de asemenea îi mulțumește pentru „deosebitele semne de simpatie cu care m-ați onorat și pentru interesul cu care ați servit cauza mea”. Una din aceste scrisori pornește din Londra, „din acest pământ al libertății și civilizației tradiționale”, unde se afla împreună cu prima soție, Hortensia, fiica lui Partenie Cosma, fruntaș al vieții românești din Transilvania, director al Băncii Albina din Sibiu. În esență, Goga vorbește de procese, apărare, ajutor și cauțiune. Atenția mi-a fost atrasă de scrisoarea către Vaida, datată 16 iunie 1911. Noutățile transmise se învârt în jurul publicației „Lupta”, ce apare la Budapesta, cu Vaida-Voevod director. Sunt sancționate prin cuvinte pline de năduf sforile care se trag, mai bine-zis tratativele cu Russu-Șirianu pentru a-l despărți de „Tribuna” și a-l angaja la ziarul „Lupta”, mașinăriile lui Birăuțiu, care ar strica imaginea ziarului, mai ales că Russu-Șirianu era nepotul lui Slavici.

De ce scrisoarea prezintă interes: sunt câteva notații datate 1918-1919, pe care le vom transcrie, făcute de Cincinat Pavelescu cu creionul pe versoul unei pagini. Prima – „Dedicație de pe fotografia de pe șemineul Domnului A(ristide) Blank a lui Goga: Lui Aristide în amintirea frământărilor de la Paris și în așteptarea furtunei de acasă”. Urmează o epigramă semnată de Cincinat: „Pe când stau și mă cufund/ Cu gându'n Tisa/ Fermo, Goga și cu Blank/ F(...) fug la Nisa”. Semnătura și adăugat: „amicul lui Goga”. Este o epigramă ocazională, ca între prieteni, cum ar spune Perpersicium – „pare nevinovată”. O variantă cu dedicația Goga et comp. apare în volumul *Cincinat Pavelescu. Versuri. Epigrame. Amintiri. Corespondență*, în colecția „Restituiri” (Editura Minerva, București, 1972): „Eu stau aici fără un franc,/ Cu gândul îndreptat spre Tisa/ Iar Goga, Fermo și cu Blank / Petrec, fără de griji, la Nisa.”

Din Paris, Cincinat Pavelescu îi expediază lui Vaida un bilet nedatat prin care îl invită alături de soție la logodnă, eveniment ce va avea loc la „prietenu pictor Stoenescu”. Îl anunță că în finalul ceremoniei, ca un moment de destindere, „marele Saint-Saëns va acompania la pian pe Domnișoara Alice Viardot”. Domnișoara era chiar logodnica.

O altă scrisoare, datată 22 iulie, fără an, dar după toate probabilitățile ar fi vorba de 1918, pornește din Paris spre „Domnul Ministru”. Foaia de hârtie are antetul „La Transylvanie”. Publicația bimensuală se dorea a fi Organul Comitetului Național al românilor din Transilvania și Bucovina și apare la Paris între 15 mai – 15 decembrie 1918. Cincinat, mai mult ca sigur, a colaborat. Prin acest mesaj, nu numai că Vaida, împreună cu soția, este invitat la ceremonia căsătoriei, care va avea loc la Primărie, ci e invitat cu o rugămintă care nu poate să nu fie onorată: „v-aș fi recunoscător dacă ați binevoi să-mi faceți cinstea a-mi servi de prim-martor”. Într-adevăr, în 1918 „trubadurul fără vârstă Cincinat” se va căsători cu Alice Viardot, descendentă dintr-o cunoscută familie de muzicieni și actori francezi. Eleganța comportamentală, cochetăria, felul de a ști să se facă plăcut amprentează corespondențele, al cărui personaj principal ar fi chiar el, poetul.

În 4 aprilie 1931 Cincinat îi expediază „Exceleței sale Vaida” o scrisoare din Brașov, de la Spitalul Mârzescu. Un scurt moment biografic. Brașovul va fi „ultima escală” din viața scriitorului (în anul 1929 a fost numit procuror la Curtea de Apel din oraș) a cărui prezență va anima viața culturală, adunând în jurul revistei „Brașovul literar”, înființată în 1931, mulți intelectuali ai urbei. Locul de întâlnire al acestora, șuietiști cu mult spirit în dialog, era restaurantul „Coroana”, un fel de Capșa brașoveană. Într-o seară, Cincinat, ieșind de la restaurant, alunecă pe gheață și ajunge la Spitalul Mârzescu cu fractură de picior „care

mă ține în spital de 5 săptămâni”, cum se căinează prietenului. Ce aflăm din scrisoare? În primul rând, îi mulțumește distinsului destinatar „pentru onoarea ce ați făcut-o Societății Scriitorilor și mie în special, asistând împreună cu grațioasa Domnișoară Vaida la șezătoarea noastră de la Cluj”. Urmează alte exprimări ale recunoștinței: „Mă gândesc, de altfel, totdeauna cu recunoștință la omul de stat care m-a ocrotit cu înțelegerea lui superioară și cu cea mai caldă bunăvoință, atât la Paris, cât și în țară când Consiliul Dirigent mi-a redat locul în magistratură pe care mi-l luase guvernul de sub ocupație și m-a mutat la Cluj”. Nefiind în țară în 1918, este considerat demisionat și reîncadrat în 1920. Despre acest episod este vorba în fragmentul de mai sus. Citim mai departe: „Eu am trecut de la Curtea depărtată din Oradea la Brașov, unde aș rămâne toată viața dacă interese de familie nu m-ar chema la București. Nădăjduiesc că Domnul Ministru Voicu Nițescu va face acest gest de dreptate față de un magistrat vechi și de un scriitor care a servit țara, magistratura și literatura cu omenie și demnitate, în timp de treizeci de ani”. După acest balet al mulțumirilor și al lamentărilor, în finalul scrisorii îi cere Domnului Ministru un banal ajutor pentru a obține permisul CFR care îi fusese luat. Iată nedreptatea de care vorbește cu atâta patimă.

Lectura acestor scrisori, concepute de semnatari nu pentru a fi publicate, oferă o altă percepție asupra unor momente din existența lor, dintr-un unghi inedit, dincolo de conveniențele sociale.